

A Barnabás-levél (fordította: Vanyó László)

A kéziratok, és néhány ókeresztény egyházi író a levél szerzőjéül Barnabás apostolt jelöli meg, de a levél nem származhat Barnabás apostoltól. Alexandriai Kelemen és Órigenész a Barnabásénak tartotta[1], de nem sokkal később Eusebiosz, és az ő nyomán Jeromos már az apokrifek között tartja számon[2]. Az irat már tartalmánál fogva sem lehet az Apostolok cselekedeteiből jól ismert, Pál apostol kísérelőjéül rendelt Barnabás írása, mivel ő a nemzetek apostola mellett a zsidó hagyomány megtartójának bizonyult, míg a levél szerzője a zsidósággal való szakításnak a híve.

A levél írója mindenesetre elég jól ismerhette a zsidó hagyományt, maga is zsidó-keresztény lehetett. Az ószövetségi eseményeket meglehetősen leértékeli, szerinte a zsidóság gonosz angyaltól félrevezetve félreértette az Isten parancsolatait, és ezért követte a szellemi (pneumatikosz) értelmezés helyett a szó szerintit (szarkikosz). Allegorikus szentírásmagyarázata, és a kabbalisztikus szövegértelmezés fel-felbukkanása következtében legtöbbször alexandriai, illetve az alexandriai diaszpora hatása alatt álló szerző munkájának tekintik. A Barnabás-levél olvasásakor különös figyelmet érdemel, hogy tartalma ugyanazt a zsidó eredetű hagyományanyagot öleli fel, mint a hozzá talán legközelebb álló Bárukh-apokalipszis, vagy éppen a XII. Pátriarka Végrendeletei és a Hénokh könyve, a korakeresztény iratok közül pedig Hermasz, Ps-Kelemen-levél, de amíg ezek az iratok alapjában véve mentesek minden hellenizált zsidó, vagy gnosztikus kifejezésformáktól; addig a Barnabás-levél ezt a tradícióanyagot ilyen színezetben tárja elénk. A levél szelleme nem gnosztikus. Az Ószövetség és az Újszövetség között nincsen ellentmondás, de van bizonyos feszültség. Az Ószövetségben Isten tervét megghiúsította Izrael hűtlensége. Az isteni terv az Újszövetségben valósult meg, a jövődölések Jézusban teljesedtek be.

A levél keletkezési idejének meghatározásához felhasználták a szerző allegóriáinak egyes elemeit, de ezekkel igen óvatosan kell bánnunk. Mindenképpen a jeruzsálemi templom profanizálása után keletkezett, Harnack az egyik utalásában (vö.: Barn. 16,3-4), Hadrianus által a szentély helyén emelt Jupiter Capitolinus templomra gondol, így a levél valamivel 135 után keletkezett; Funk egy másik allegorikus utalásból indul ki, a Dániel-könyv három vadállatot legyőző negyedik uralkodására való utalásában (vö.: Dán, 7,7-8; Barn. 4,5-7) a három Flavius császárt követő Nervát látta (vö.: Kr. u. 96-98), ilyenképpen a levél megírása az első század végére tehető; Lietzmann a Bar Kokhba-féle lázadás idejére teszi[3], és ezzel Harnackhoz áll közel. Legnagyobb valószínűséggel a II. század második negyedében keletkezett.

A Barnabás-levél nagyjából egységes iratnak tekinthető, legalábbis a 17. fejezettel bezárólag mindenképpen. A szövegéből merített belső érvek alapján is feltételezhető, hogy az utolsó négy fejezet, amely a Didakhéból és a Pásztorból jól ismert két útról szóló tanítást foglalja magában, későbbi hozzáadás lehet. Teljes szövegét csak a Tischendorf által 1859-ben megtalált Sínai kódex tartalmazza, mely a Jelenések könyve után hozza, a nem sokkal később megtalált Brüenniosz-féle jeruzsálemi kódex – ebben találták meg a Didakhét is – nem tartalmazza a levél említett utolsó négy fejezetét; a két kódex megtalálása előtt mindössze néhány fejezetét ismerték (vö.: Barn. 5,7-ig), de ezeket is csak a III. századból származtatható latin fordításokból.

A Barnabás-levélfordításához a Didakhé bevezetőjéből említett Bilhmeyer-féle szövegkiadást vettük alapul.

Barnabás levele

I. 1. Üdvözlöt néktek, fiam és leányaim az Úr nevében, aki szeretett minket, békességben! 2. Mert Isten igazságos rendelkezései irántatok oly nagyszerűek és gazdagok, ezen szerfölött és mérhetetlenül örvendezek

boldog és dicsőséges szellemetekben; annyira megkaptátok a lelki ajándékok beplántált kegyelmét. 3. Ezért méginkább örvezek magamban, remélve, hogy üdvözülök, mert valóban látom, hogy az Úr gazdag forrásából kiáradt rátok a Lélek. Annyira megkapott engem látástok, melyre vágytam. 4. Meg vagyok róla győződve és tudom, sok dolgot tudok megértetni veletek, ha hozzátok szólok, mert velem jár az Úr az igazságosság útján, kényszerülök is rá, hogy titeket tulajdon lelkemnél is jobban szeresselek, mert nagy hit és szeretet lakozik bennetek az ő életének reményében (vö.: Tit. 1,2; 3,7). 5. Erre gondolva hát, hogyha törekszem nektek juttatni valamit abból, amit én kaptam, meglesz jutalmam azoknál, akik ilyen szellemekkel sáfárkodtok[4], igyekeztem rövid írást küldeni nektek, hogy hitetek mellett tudásotok is tökéletes legyen. 6. Az Úrnak három rendelkezése van: az élet reménye hitünk kezdete és vége, az igazságosság az ítélet kezdete és vége, az öröm és örvendezés az igazságosság tetteinek tanúsítása.[5] 7. Az Úr ugyanis kinyilatkoztatta nekünk prófétái által a múlt-, jelen- és jövő dolgokat[6], megízleltette velünk a jövő dolgok zsengeit. Látjuk, hogy ezek mind megvalósultak egyenként, ahogyan mondotta, fenségesebben és gazdagabban kell ezért félelmében járnunk. 8. Felhívnám figyelmeteket néhány dologra, nem is annyira tanítótként, hanem mint egy közületek, melyek által a jelenvalókban örvendezni fogtok.[7]

II. 1. Mivel rossz idők járnak és a kísértőnek hatalma van, vigyáznunk kell magunkra, keresni kell az Úr igazságos ítéleteit! 2. Hitünknek segítői a féltő tisztelet és a kitartás, támogat minket a nagylelkűség és megtartóztatás. 3. Ha ezek szilárdak maradnak az Úr ügyében szeplőtelenül, akkor velük együtt örvend a bölcsesség, belátás, tudomány és tudás.[8] 4. Minden prófétája által ugyanis azt adta tudunkra, hogy nincs szüksége sem véres, sem eléggő áldozatokra, sem adományokra, amikor ezt mondja: 5. „Minek nekem megannyi véráldozatotok? – mondja az Úr. Jóllaktam már kosokból készült égő áldozataitokkal és a hizlalt borjak hájával. A bikák és bakok véreben nem lelem kedvemem. Ha elém járultok színem látására, ki kér rá benneteket, hogy udvaraimat tapodjátok? Ne hozzátok nekem többé értéktelen ételáldozatot, mert füstje utálattal tölt el, újholdjaitokat és szombatjaitokat nem szenvedhetem” (Iz 1,11-13). 6. Eltörölte tehát ezeket, hogy Urunk Jézus Krisztus új törvényének, mely nem kényszerű iga, ne olyan áldozata legyen, mely emberi alkotás. 7. Ezt mondja nekik továbbá: „Mert, amikor kihoztam atyáitokat Egyiptom földjéről, én beszéltem nekik égő és véres áldozatokról?” (Jer 7,22-23). 8. „Ezt is parancsoltam viszont nekik: Szívetekben ne forraljatok gonoszságot egymás ellen, hogy ne szeressétek a hamis esküt” (vö.: Zak 8,17).[9] 9. Meg kell értenünk tehát, hiszen nem vagyunk esztelenek, Atyánk jóságának szándékát, mert minket nem akar olyan tévutakon keresni, mint őket (a zsidókat), nekünk megmondta, hogyan járuljunk hozzá. 10. Hozzánk így szól: „Áldozat az Úrnak a megtört szív, jó illat az Úr számára a Teremtőjét dicsérő szív” (vö.: Zsolt 50,19. v.). Nagy gonddal kell tehát kutatnunk testvéreim, mi az, ami üdvösségünkkel kapcsolatos, a gonosz nehogy tévelyt lopjon közénk, s messzire hajtsa életünköt.[10]

III. 1. Ismét máskor így szólt hozzájuk mindezekről: „Minek böjtöltök nekem[11], mondja az Úr, hogy ma hallani lehessen hangotok a kiabálásban? Nem ilyen böjtöt választottam, mondja az Úr, nem a lelkét megalázó embert, 2. még akkor sem, ha lehajtjátok fejeteket, mint a káka és zsákot húztok magatokra, és hamut teríttek magatok alá, ezt se nevezzétek olyan böjtnek, mely tetszik az Úrnak” (vö.: Iz 58,4-5). 3. Hozzánk viszont így szól: „Tudjátok, milyen az a böjt, melyet én kedvelek? Ezt mondja az Úr: Törd össze a jogtalan bilincseket, és oldd meg az iga köteleit! Bocsásd szabadon az elnyomottakat, törj össze minden ígát! Törd meg az éhezőnek kenyeredet, és a hajléktalan szegényt fogadd be házádba! Ha mezítelel látsz, öltöztess fel, és ne fordulj el embertársad elől! 4. Akkor majd felragyog világosságod, mint a hajnal, és a rajtad ejtett seb gyorsan beheged. Előtted halad majd igazságosságod, és az Úr dicsősége lesz hátvéded. 5. Akkor, ha szólítod, az Úr válaszol, könyörgő szavadra így felel: Íme itt vagyok! Ha eltávolítod körödből az ígát, az ujjal mutogatást és a gonosz beszédet, ha lelkedből adod kenyeredet az éhezőnek, és a megalázott lelken könyörülsz” (vö.: Iz 58,6-10). 6. Erre vonatkozóan még annyit, testvéreim, hogy a Hosszantúró előre látta, hogy az a nép, melyet Szeretettjében készített, őszinte szívvel fog hinni, minderről bennünket előre fel is világosított, nehogy jövevényekként szétforgácsolódjunk az ő törvényükben.[12]

IV. 1. A jelenben bekövetkezett dolgokat illetően gondos vizsgálatot kell tartanunk, hogy kikutassuk a törvénytelenység minden cselekedetét, melyek azok, nehogy a törvénytelenység cselekedeteinek fogságába

kerüljünk; a jelen kor tévedését azért kell gyűlölnünk, hogy szeretetet találjunk a jövőben. 2. Ne hagyjuk elernyedni lelkünket, hogy a bűnösökkel és gonosztevőkkel való együttműködésre tehessen szert, nehogy hasonlónak váljunk hozzájuk! 3. Elközelgett a tökéletes botrány ideje, ahogy meg van az írva, így mondja Hénokh. [\[13\]](#) Erre való tekintettel rövidítette meg az Úr az időket és napokat, hogy gyorsítsa Szeretettje lépteit és elérkezzen örökségébe (vö.: Hénokh 89,61-64 és 90,17). 4. A próféta is így mondja: „Tíz királyság uralkodik majd a földön, és ezután kél majd egy kicsiny király, aki egyszerre három királyt fog megalázni” (vö.: Dán 7,24). 5. Szintén Dániel mondja ugyanerről: „És én láttam a negyedik vadállatot, gonosz és erős volt, kegyetlenebb volt a tenger többi vadállatánál, tíz szarva nőtt, belőlük még kinőtt egy kicsiny szarvacska, mely a többi három nagy szarvat megalázta” (vö.: Dán 7,7-8). 6. Mindezt értenetek kell. Azonban ezt is úgy kérem tőletek, mint egy közületek, aki titeket egyenként és együttesen jobban szeret, mint tulajdon lelkét, hogy most vigyázzatok magatokra, és ne váljatok hasonlónak bizonyos emberekhez, akik bűneiket bűneikre halmozzák, majd azt mondják, íme ez a ti és a mi szövetségünk! [\[14\]](#) 7. A szövetség valóban a miénk, ők azonban mindörökké elvesztették a szövetséget, melyet Mózes átvett. Az Írás ugyanis azt mondja: „És Mózes negyven nap és negyven éjjel böjtölt a hegyen, és átvette a szövetséget az Úrtól, a kötőablakat, melyeket az Úr ujja írt” (vö.: Kiv 31,38; 34,28). 8. A szövetséget eljátszották azonban, amikor a bálványokhoz fordultak. [\[15\]](#) Az Úr ugyanis így szól: „Mózes, Mózes, menj le gyorsan, mert néped, melyet kivezettél Egyiptomból törvénytelenéset cselekedett” (vö.: Kiv 32,7 és MTörv 9,12). Mózes megértette és elhajtotta kezéből a két kötőablakot; szövetségük összetört, hogy a szeretet, Jézus szövetsége pecsételődjön meg szívünkben, az ő hűségének reményében. 9. Sok mindenről akartam írni, nem mint tanító, hanem mint olyan, aki szeret titeket, írás közben arra törekedvén, hogy semmit ki ne hagyjak én, aki köztetek az utolsó vagyok. Vigyázzunk hát a végső napokban! Életünk egész tartamának és hitünknek nem lesz ugyanis haszna, ha a jelen törvénytelen időknek és a jövő botrányoknak nem állunk ellent, mint Isten fiaikhoz illik. 10. Kerüljünk tehát minden hívságot, nehogy a Fekete csellel beszivárogon közénk; teljesen gyűlöljük a gonoszság útjának minden művét! Ne vonuljatok magatokba, ne maradjatok egyedül, mintha már megigazultatok volna, hanem egy helyen gyülekezzetek össze, közösen törekedjétek rá, ami a közösségnek hasznos! 11. Az Írás mondja ugyanis: „Jaj azoknak, akik bölcsek önmaguknak, és okosak önmaguk előtt” (vö.: Iz 5,21). Válgunk szellemiekké, legyünk Isten tökéletes templomává! Amennyire rajtunk áll, törődjünk az istenfélelemmel (vö.: Iz 33,18), törekedjünk parancsai megtartására, hogy igazzá tevő ítéleteiben örvendjünk! 12. Az Úr személyválogatás nélkül ítél a világ fölött (vö.: 1Pét 1,17; Róm 2,11; Gal 2,6). Mindenki cselekedeteinek megfelelően kapja a viszonzást, aki jó volt, az előtt igazságossága jár majd, aki rossz volt, gonoszága bére lesz előtte. 13. Vigyázzunk, nehogy bűneinkben elszunyókáljunk választottakként, és a gonoszság fejedelme hatalmat nyerjen fölöttünk, s eltaszítson bennünket az Úr királyságától! [\[16\]](#) 14. Gondoljátok meg még azt is, testvérek, hogy annyi jel és csoda után, melyek Izraelben történtek, mégis elhagyatott lett, vigyázzunk, nehogy az történjék velünk, amit az Írás mond: Sokan vannak a meghívottak, de kevesen találtatunk választottaknak (vö.: Mt 20,16; 22,14)! [\[17\]](#)

V. 1. Az Úr azért vállalta testének romlásra való átadatását, hogy mi a bűnbocsánatban megszentelődjünk, mely a vérében való meghintésben áll. [\[18\]](#) 2. Egyes dolgok Izraelre vonatkozóan, más dolgok ránk vonatkozóan írtak meg róla. Így szól tehát: „Törvénytelenégeink miatt sebesített meg és bűneink miatt törtet meg; az ő sebeiben gyógyultunk meg. Mint leölésre vitt juh, és mint szórtlan bárány nyírója előtt” (vö.: Iz 53,5-7). 3. A lehető legnagyobb hálaadással tartozunk tehát az Úrnak, mert kinyilatkoztatta nekünk az elmúlt dolgokat, és tanítást adott nekünk a jelen dolgokra vonatkozóan, sőt a jövő dolgokkal kapcsolatban is van belátásunk. 4. Azt mondja ugyanis az Írás: „Nem jogtalanul feszítenek hálót a madaraknak” (vö.: Péld 1,17). Ezzel azt mondja, méltán vész el az az ember, akinek tudása van az igazságosság útjáról, de a sötétség útjára tér le. [\[19\]](#) 5. Még annyit, testvérek: ha az Úr, aki az egész világ Ura, vállalta a szenvedést lelkünkért, akinek Isten a világ teremtésekor így szólt, „alkossunk embert képünkre és hasonlatosságunkra” (vö.: Ter 1,16), hogyan vállalhatta, hogy emberi kezek által szenvedjen? Tudjátok meg! 6. A próféták tőle nyerték a kegyelmet és rá vonatkozóan prófétáltak; ő pedig, mert testben kellett megjelenie, szenvedett, hogy lerontsa a halált, és megmutassa a halottaiból való feltámadást, 7. hogy az atyáknak beváltsa az ígéretet, s maga magának új népet készítve földi életében bebizonyítsa, hogy megvalósítja a feltámadást, és ítélni fog. 8. Végül oly nagy jeleket és csodákat téve tanította Izraelt, hírnökként lépett fel, és nagyon szerette őt. 9. Amikor

kiválasztotta apostolait, akiknek majdan az evangéliumot kell hirdetni, olyan embereket választott ki, akik minden bűnt meghaladó módon törvénytelenek voltak, hogy bebizonyítsa, nem az igazakat jött hívni, hanem a bűnösöket (vö.: Mt 9,13)[20], akkor nyilatkoztatta ki, hogy ő Isten Fia. 10. Ha ugyanis nem testben jött volna el, hogyan maradtak volna az emberek életben, akik rátekintettek, akik képtelenek a Napba, keze alkotásába belenézni, mely most van, egykor azonban nem lesz, de sugaraiba az ember nem bír belenézni?[21] 11. Azért jött el tehát Isten Fia testben, hogy azok körében, akik prófétáit halálra üldözték, teljessé tegye a bűn mértékét.[22] 12. Ezért szenvedett tehát. Az Ő testének megveretését Isten rájuk, a zsidókra vonatkoztatja: „Amikor megverik a pásztort, elszélednek a nyáj juhái” (vö.: Zak 13,6-7; Mt 26,31). 13. Ő maga akart így szenvedni, mert a fán kellett szenvednie, hisz aki róla prófétál, ezt mondja: „Mentsd meg lelkemet a kardnak élétől” (vö.: Zsolt 21,6-7), és: „átszegezték testemet, mert a gonoszok zsinagógája felkelt ellenem” (vö.: Zsolt 118,12. Zsolt 21,17; Zsolt 26,12; Iz 21,17). 14. Ezt mondja ismét: „odatartottam hátamat az ostorozásra, arcomat az ütlegetésre. Arcomat megkeményítettem, mint a sziklát” (vö.: Iz 50,6-7).

VI. 1. Ha egyszer parancsot adott, miért mondja: Ki ítél nekem? Álljon ki velem! Vagy ki az, aki igaz előttem? Járuljon az Úr szolgájához! 2. Jaj nektek, mert mindannyian, mint a ruha, ócskává fogtok válni, és moly fog megemészteni benneteket (vö.: Iz 50,8-9). És a próféta ismét ezt mondja: Miután így erős kőként helyeztetett el ő az összetöretésre: Íme követ vetek le Sionra, az alapvetésben kiválasztottat, értékeset, szegletkövet (vö.: Iz 28,16; Róm 9,33; 1Pét 2,6). 3. Mit mond még? Aki benne hisz, mindörökké élni fog (vö.: Iz 28,16). A kőben van hát reménységünk? Távol legyen! Ez inkább annyit jelent: „Erős sziklává tett engem” (vö.: Iz 50,7). 4. A próféta ismét ezt mondja: „A kő, melyet az építők elvetettek, szegletkővé lett” (vö.: Zsolt 117,22), másutt így szól: „Ez a nagy és csodálatos nap, melyet az Úr alkotott” (u.o.). 5. Egyszerűbben írok nektek, hogy megértsétek, én, szeretetetekre nem is méltó. 6. Mit mond még a próféta? Körülvett engem a gonoszok gyülekezete, mint a méhek a lépet, és, köntösömre sorsot vetettek” (vö.: Zsolt 21,19; és Zsolt 117,12). 7. Mert testben akarta kinyilatkoztatni magát és szenvedni, így előre kinyilatkoztatta a szenvedést is. A próféta ugyanis ezt mondja Izraelnek: „Jaj azok lelkének, akik gonosz tanácsot tartottak önmaguk ellen, eképpen szólva: „Kötözzük meg az igazat, mert terhünkre van” (vö.: Iz 3,9-10; Bölcs 2,12). 8. Mit mond nekik Mózes, a másik próféta?[23] „Íme, ezt mondja az Úr Isten: „Menjete be a jó földre, melyet az Úr esküvel ígért Ábrahámnak és Izsáknak és Jákobnak, és osszátok fel az országot, mely tejjel-mézzel folyó” (vö.: Kiv 33,1-3; Lev 20,24). 9. Tanuljátok meg, amit a tudás mond: Reméljete, mondja, a köztetek majdan testben megjelenő Jézusban! A föld ugyanis a szenvedő ember, hiszen Ádám is a föld színéből teremtettetett.[24] 10. Miért mondja azt, hogy „a jó földre, a tejjel-mézzel folyóra”? Dicsértessék, testvéreim, a mi Urunk, aki bölcsességet, és titkai megértését megadta nekünk! A próféta ugyanis az Úr egyik hasonlatát mondja. Ki érti meg, ha nem bölcs valaki, ha nem tudós, és nem szereti Urát? 11. Miután tehát megújított minket a bűnbocsánattal, másfélév alakított minket, mint akiknek lelke a gyermekek lelke, mintegy újjáteremtett bennünket. 12. Rólunk mondja az Írás, amikor Isten így szól benne Fiához: „Alkossunk embert képünkre és hasonlatosságunkra, s uralkodjon a föld vadjain, az ég madarain és a tenger halain” (vö.: Ter 1,26).[25] Az Úr pedig, miután látta, hogy szép alkotásai vagyunk, így szól: „Sokasodjatok és szaporodjatok, és töltsétek be a földet” (vö.: Ter 1,28.). Ezeket mondta Fiának. 13. Ismét megmutatom neked, hogyan mondja ezt nekünk. A második teremtést a végső napokban hajtotta végre. Az Úr mondja: „Íme, az utolsókat úgy teremtem, mint az elsőket!” (vö.: Mt 19,30 és 20,16). Erről jövendölte a próféta: „Menjete be a tejjel-mézzel folyó földre és uralkodjatok rajta” (vö.: Kiv 33,3). 14. Láthatjátok, újjáteremtettünk, ahogyan egy másik prófétánál mondja: „Íme elveszem tőlük”, azaz azoktól, akikről ezt az Úr Lelke előre látta, „a kőszíveket és hússzíveket adok nekik” (vö.: Ez 11,19; 36,26), mert testben akarta kinyilatkoztatni magát, és bennünk akart lakozni. 15. Szívünk hajléka ugyanis, testvérek, szent templom, hajlék az Úrnak. 16. Az Úr újra szól: „Miben jelenjek meg Uram, Istenem előtt, hogy dicsóítsam őt” (vö.: Zsolt 41,3). Ezt mondja: „Meg foglak vallani téged testvéreim egyházában, és zsoldárt zengek neked a szentek egyházában” (Zsolt 21,23). Mi vagyunk tehát azok, akiket a jó földre bevezetett. 17. Mit jelent a „tejjel-mézzel folyó”? A gyermeket is először a méz, majd a tej tartja életben; úgy mi is, az ígéletbe vetett hittel, az ígélet szavával táplálva maradunk életben, és uralkodunk a földön. 18. Fentebb már előre megmondta: „Növekedjenek és sokasodjanak, és uralkodjanak a halakon”. Ki tud már most uralkodni a vadakon, a halakon, vagy az ég madarain? Észre kell vennünk, hogy az uralkodás hatalom kérdése, hogy aki parancsol, az uralkodik. 19. Ha most még nem ez a helyzet, megmondta talán

nekünk, mikor lesz így? Amikor mi magunk is tökéletesekké válunk, és az Úr szövetségének örökösei leszünk.[26]

VII. 1. Fontoljátok meg, örvendezésnek gyermekei, hogy az Úr nekünk előre kinyilatkoztatott mindent, azért, hogy tudjuk, kinek tartozunk mindenben dicsérettel és hálaadással. 2. Ha tehát Isten Fia, aki ugyan Úr, és ítélni fog eleveneket és holtakat, szenvedett, hogy sebe éltesse minket, higgyük, hogy Isten Fia csak érettünk szenvedhetett. 3. Keresztre feszítve is azonban ecettel és epével itatták (vö.: Mt 27,34 és 48). Halljátok, hogyan nyilatkoztak erről a templom papjai, mert megíratott a parancs: „Aki a böjtöt nem tartja meg, az halállal irtassék ki” (Lev 23,29); így parancsolta az Úr, mert a Lélek edényét ő maga akarta felajánlani áldozatul bűneinkért, hogy az Izsákban létrejött előkép beteljesedjék, akit az áldozati oltárra helyeztek. 4. Hogyan is mondja a prófétánál? „És egyenek a bakból, melyet minden bűnért ajánlanak fel a böjti napon” (vö.: Szám 29,11?). Vegyétek fontolóra nagy gonddal: „És csak a papok egyék a mosatlan belső részeket ecettel” (uo. ?). 5. Miért? Mert engem, aki testemet új népemért akarom felajánlani, ti majd ecettel kevert epével akartok megitatni, egyétek ti, egyedül, miközben a nép böjtöl, szőrzsákban és hamuban szomorkodik, hogy kitűnjön, miattuk kell szenvednie. 6. Figyeljétek, mit parancsol: „Vegyetek két szép, egymáshoz hasonló kecskebakot, ajánljátok fel, s a pap vegye az egyiket egészen eléggő áldozatul a bűnökért” (vö.: Lev 16,7 és 9). 7. Mit tegyenek a másikkal? „A másik átkozott”, mondja. Figyeljétek, hogyan világosodik meg Jézus előképe! 8. „Köpjétek le mind, és verjétek, és fejére vörös gyapjút tegyetek, így vessétek ki a pusztába”. Amikor ez megtörtént, az, aki a pusztába vitte a bakot, vegye le róla a vörös gyapjúszalagot, tegye azt a rakhénak nevezett vörös bozótra, melynek gyümölcsét mi fogyasztjuk, ha a mezőn rátalálunk; ez a tüskés bozót az egyedüli, melynek gyümölcse édes. 9. Mit jelentsen ez? Figyeljétek: az egyiket az oltárra, a másikat elátkozottként, s miért az elátkozottat koszorúzták meg? Mert amikor majd ama napon meglátják őt, akinek testét skarlátvörös palást fedi, ezt kérdezik majd: Nemde, ő az, akit egykor megfeszítettünk, megvertünk, leköpdöstünk? Valóban ő az, aki akkoriban azt mondta, hogy ő az Isten Fia. 10. Hogyan hasonlít ahhoz? Ezért voltak hasonlóak a bakok, szépek, egyforma termetűek, hogy amikor eljönni látják őt, csodálkozzanak majd a bak hasonlóságán. Lásd tehát Jézus jövődő szenvedésének előképét. 11. Mit jelent az, hogy a gyapjút a tövis közé akasztották? Az egyházba helyezett Jézus-előkép ez, azt jelenti, hogyha valaki meg akarja szerezni a skarlátvörös gyapjút, annak sokat kell szenvednie, mert a bozót félelmet kelt, s csak szenvedés árán birtokolhatja. Akik engem látni, és országom részesei akarnak lenni, ezt mondja, azoknak szenvedés és üldöztetés árán kell venniök engem.[27]

VIII. 1. Mit gondoltok, minek az előképe lehet, hogy Izrael a parancsot kapja, hogy olyan férfiak, akik teljesen bűnösök, borjút áldozzanak fel, vágják le és égessék el; gyermekek gyűjtsék össze hamuját, és tegyék edénybe, a skarlátvörös gyapjút erősítsék egy fára – íme, újra a kereszt előképe és a skarlátvörös gyapjú! –, és izsópra, így hintsék meg a gyermekek a nép minden egyes tagját, hogy megtisztuljanak bűneiktől? 2. Fontoljátok meg, mily egyszerűen beszél hozzátok. A borjú Jézus[28], a bűnös férfiak azok, akik leölésre vezetik. Ne legyen több szó a férfiakról, nem a bűnösöké immár a dicsőség! 3. A meghintést végző gyermekek azok, akik a bűnbocsánat örömhírének és a szív megszentelésének hirdetői, akik az evangélium hatalmát kapták, akik tizenketten voltak, a törzsek tanúsítására. 4. Miért három gyermek végezte a meghintést? Ábrahám, Izsák, Jákob tanúsítására, mert ők nagyok voltak Isten előtt. 5. Miért tették a fára a gyapjút? Mert Jézus királysága a fán van, s akik benne bíznak, mindörökké élni fognak.[29] 6. Miért gyapjú és izsóp egyszerre? Mert királyságában lesznek majd gonosz és sötét napok, melyeken mi megmenekülünk; az izsóp ugyanis levél gyógyítja a fájó testet. 7. Számunkra mindezek világossá válnak, nekik azonban homályosak, mert nem hallgattak az Úr szavára.

IX. 1. Ismét: füleinkről mondja, hogyan kell körülmetélni szívünket. „Fülük hallatára engedelmessé váltak nekem” (vö.: Zsolt 17,45), majd ismét: „Hallván hallani fogják, akik messze távol vannak, meg fogják ismerni, amiket cselekedtem”(vö.: Iz 33,13). És: „Metéljétek körül szíveteket, mondja az Úr” (vö.: Jer 4,4). 2. Ezt mondja továbbá: „Halljad, Izrael, ezt mondja Urad, Istened” (vö.: Jer 7,2-3). Az Úr lelke prófétálja továbbá: „Ki az, aki mindörökké élni akar? Az hallván hallja szolgám hangját” (vö.: Zsolt 33,13; Kiv 15,26). 3. Majd ismét: „Halljad ég, és vedd füledbe föld, mert az Úr mondta mindezeket tanúságul” (vö.: Iz 1,2). Megint így

szól: „E nép vezérei, halljátok az Úr igéjét!” (vö.: Iz 1,10), majd újra: „Halljátok, gyermekeim, a pusztában kiáltó hangját!” (vö.: Iz 40,3). Hallásunkat metélte tehát körül, hogy szavát hallván, higgyünk. 4. A körülmetélés is azonban, melyben bíztak, eltöröltetett, mert nem azt akarta, hogy testi körülmetélés legyen, de megszegették parancsát, mert gonosz angyal félrevezette őket. 5. Így szólt ugyanis hozzájuk: „Ezt mondja az Úr, Istenetek (itt találok a parancsot): ne vessetek a tövisek közé, metélkedjétek körül Uratoknak” (Jer 4,3-4). Mit is akar ezzel mondani: „Keményszívűségeteket metéljétek körül, és nyakatokat meg ne keményítsétek!” (vö.: MTörv 10,16). Vedd hozzá még: „Íme, az Úr mondja, minden pogány nép körülmetéletlen előbőrében, ez a nép azonban szívében körülmetéletlen” (vö.: Jer 9,25-26). 6. Azt fogod azonban mondani: Ez a nép tényleg körülmetélkedett a szövetség megpecsételésére. Ezzel szemben, minden szír, arab, a bálványok papjai is körül vannak metélve. Tán ezek is szövetségükhöz tartoznak? Még az egyiptomiak is körülmetélkedtek. [30] 7. Értsétek hát gyermekei a szeretetnek, mindenben bőségesen, hogy aki először körülmetélkedett, Ábrahám, azért tette, mert a Lélekben előretekintett Jézusra, miután megkapta a három betű tanítását! 8. Ezt mondja ugyanis az Írás: „És Ábrahám házából háromszáztizennyolc férfit metélt körül” (vö.: Ter 17,23 és 27; 14, 14). Mi volt tehát a tudás, melyet kapott? Tudjátok meg, hogy először tizennyolcraól van szó, azután a háromszázraól. Két betű jelöli a tizennyolcat, az „ióta” (I = 10), és az „éta” (H = 8), így Iézuszt kapod. Mivel azonban a „tau”-ban a keresztet a kegyelmet jelképezi, háromszázat is (T = 300) mond. A két betűvel Jézust teszi nyilvánvalóvá, az egy betűben a keresztet. 9. Tudta ezt az, aki tanításának ajándékát belénk öntötte és belénk ültette. Valószínűbb tanítást tőlem senki más nem kapott, de tudom, ti méltók vagytok rá. [31]

X. 1. Amikor Mózes ezt mondta: „Disznóhúst ne egyetek, se sást, se ölyvet, se hollót, olyan halat sem, melynek nincs pikkelye” (vö.: Lev 11; MTörv. 14), ezzel szellemi értelemben hármast tanítást adott. 2. A Másodtörvénykönyvben újra csak ezeket mondja nekik: „Feltárom e nép előtt rendelkezéseimet” (vö.: MTörv 4,1 és 5). Az evés tiltása tehát nem Isten parancsa valóságosan, hanem Mózes szellemi értelemben beszélt. 3. A disznótól ilyen értelemben szólt: ne érintkezz olyan emberekkel, akik disznóhoz hasonlítanak, azaz akik bővelkedvén megfedkeznek az Úrról, amikor szűkölködnek, felismerik Urukot, mint a sertés is, amíg van mit falnia, nem ismeri urát, de ha éhes, visít, s amikor ismét enni kap, elhallgat. 4. „Sást se egyél, se keselyút, se kányát, se hollót” (vö.: Lev 11,13 és 16). Ezzel azt mondja: ne érintkezz és ne hasonlíts az olyan emberekhez, akik nem tudják fáradságukkal és verejtékükkel megkeresni kenyerüket, hanem törvénytelenységükben másokét rabolják el, úgy járnak vadászni, mintha egyszerűen csak sétálnának, körültekintgetve, hogy kapzsiságukban kit fosszanak ki, mint ahogyan ezek a madarak sem maguknak gondoskodnak eleségről, hanem tétlenül üldögélnek, kutatva, miként falhatnák fel az idegen húst, gonoszságuk miatt pestisesek. 5. „Ne edd meg a murénát, mondja, sem a polipot, sem a tintahalat” (vö.: Lev 11,10). [32] Ezzel azt akarja mondani: ilyen emberekkel érintkezve nehogy hasonlóvá válj hozzájuk, akik már halálra vannak ítélve, végképp istentelenek, mint ahogyan csak ezek azok a halak, melyek átkozottak, a mélységben úszkálnak, nemcsak alámerülnek, mint a többi hal, hanem a mélységben, a tenger fenekén laknak. 6. „Nyulat se egyél” (vö.: Lev 11,5). Miért? Azt akarja mondani, hogy ne legyél fajtalan, sem azokhoz hasonló, mert a nyúl végbélnyílásainak száma éveivel arányával növekszik, minden évvel több nyílása van. 7. „Hiénát se egyél” (vö.: ?). [33] Annyit akar mondani, hogy ne legyél házasságtörő, sem fiúk meggyalázója, ne is légy hasonlós azokhoz. Miért? Mert ez az állat évente váltogatja nemét, hol hím, hol nőstény. 8. Méltán gyűlölte a menyétet is. „Ne legyél olyan – mondta – akik szájukkal követnek el tisztátalanságot a törvény ellen, ne is érintkezz olyanokkal, akik szájukkal tisztátalankodnak, romlott nőekkel, a menyét ugyanis a száján keresztül fogan. 9. Amikor Mózes eme három étkezési előírást kapta, a Lélekben szólott, ők azonban, a testi vágyaknak megfelelően fogták fel az étkezésre vonatkozó parancsokat. 10. Dávid is ismerte a három előírást, ő is hasonlóképpen szólt: „Boldog az a férfi, aki nem jár az istentelenek tanácsában” (vö.: Zsolt 1,1), mint a sötét mélységekben úszkáló halak, és „nem áll a bűnösök tanácsában” (u.o.), mint akik látszatra félik az Urat, s sertéseként vétkeznek, és „a pestisesek katedrájára nem ült le”, mint a zsákmányra leső ragadozó madarak. Az étkezésre vonatkozóan is elegendő tanítást kaptatok. 11. Mózes még azt is mondja: „Minden állatot, melynek hasított körme van, villás patája van, és amely kérődzik, megehettek” (vö.: Lev 11,3). Mit mond? Ezek az állatok megismerik azt, aki abrakot ad nekik, s ha be is fejezték az evést, örvendezni látszanak neki. Mit jelent hát ez? Azokhoz kapcsolódjatok, akik félik az Urat, akik szívükben elmélkednek a kapott parancsok fölött, akik megtartják az Úr igazságos rendelkezéseit és beszélnek azokról, akik tudják, hogy az elmélkedés

az öröm műve, s az Úr szavát visszakérődzik. Mit jelent az, hogy „hasított körmű”? Azt jelenti, hogy az igaz ugyan ezen a világon él, de ugyanúgy várja a boldog örökkévalóságot is. Látjátok, milyen remekül törvénykezett Mózes. 12. Honnan tudhatták volna meg ők ezt, és érthették volna meg? Mi ezzel szemben helyesen értjük a parancsokat, úgy beszélünk róluk, ahogyan az Úr akarta. Azért metélte körül szívünket és fülünket, hogy megértsük azokat.

XI. 1. Most pedig azt kutassuk, volt-e gondja rá az Úrnak, hogy valamit a keresztről és a vízről is előre kinyilatkoztasson. A vízzel kapcsolatban Izraelről megíratott, hogy hogyan nem fogják elfogadni a bűnbocsánatot hozó keresztséget, hanem más szertartásokról gondoskodtak maguk számára. 2. A próféta ugyanis ezt mondja: „Szörnyülködj ég és irtózz föld, mert e nép két gonoszságot követett el: elhagytak engem, az élet forrását, s a halál vermét ásták meg maguknak” (vö.: Jer 2,12-13). 3. „Nemde, elhagyott szikla szent hegyem, Sión? Olyanok lesztek, mint a kifosztott fészek körül repdeső madárfiókák” (vö.: Iz 16,1-2). 4. A próféta mondja továbbá: „Előtted fogok jární én, hegyeket fogok elegyengetni és érckapukat fogok összetörni és vas záratokat fogok szétzúzni, titkos, elrejtett, láthatatlan kincseket fogok adni neked, hogy megtudd, én vagyok az Úr, az Isten” (vö.: Jer 45,2-3). 5. Továbbá: „Erős szikla magasan fekvő barlangjában fogsz lakni, s megbízható lesz vize, látni fogjátok a királyt dicsőségében és lelketek az Úr félelméről fog elmélni” (vö.: Iz 33,16-18). 6. Egy másik prófétánál ezt mondja: „És aki mindezeket megteszi, olyan lesz, mint a víz partjára ültetett fa, mely gyümölcsét idejében megadja és levelei nem hullanak le, s minden, amit csak tesz, sikeres lesz”. 7. „Nem így az istentelenek, nem így, hanem mint a pelyva, melyet felragad a szél a föld színéről. Ezért az istentelenek nem támadnak fel az ítéletre, sem a bűnösök az igazak tanácsában, mert az Úr az igazak útját ismeri és a gonoszok útja elvész” (vö.: Zsolt 1,1-6.) 8. Vegyétek észre, egyszerre írta le a keresztet és a vizet. Azt mondja ugyanis: boldogok, akik a keresztben remélve alászálltak a vízbe, mert egykor megfizetem bérüket, amit „a maga idejében” szavakkal jelez. Az, hogy „levelei nem hullnak le”, most azt jelenti: minden szó, mely hitben és szeretetben hagyja el ajkatokat, sokak megtérésére és reményére válik. 9. Egy másik próféta mondja: „És Jákob földje dicséretes volt minden föld fölött” (vö.: Szof 3,19).^[34] Ez annyit jelent: megdicsőíti Lelkének edényét. 10. Mit mond még? „Folyó folyt jobb felől és belőle szépséges fák sarjadtak; s aki róluk eszik élni fog mindörökké” (vö.: Ez 47,1. és 12). 11. Azt mondja, hogy mi bizony bűnnel és szennyel teli szálltunk alá a vízbe, s úgy jöttünk fel belőle, mint gyümölcsöt hozók, akiknek szívében ott van a féltisztelt és a Jézusba vetett reménység a Lélekben. „Aki eszik róla, élni fog mindörökké” (vö.: Ez 47,9), azt jelenti: ha valaki hallja, hogy ezekről beszélnek és hisz, az élni fog mindörökké.

XII. 1. Egy másik prófétánál is a keresztről szól hasonlóképpen, amikor ezt mondja: „És mikor teljesedik be mindez?” Az Úr mondja: „Amikor a fa lehajlik, és ismét felegyenesedik és a fából vér patakzik” (vö.: 4Ezd 4,33; 5,5).^[35] Itt ismét a keresztről van szó, és arról, akit meg fognak feszíteni. 2. Mózesnél mondja ismét, amikor Izrael idegen seregekkel küzdött, s hogy emlékeztesse a harcosokat, bűneik miatt vannak kiszolgáltatva a halálnak (vö.: Kiv 17,8), a Lélek szólal meg ekkor Mózes szívében, hogy a kereszt előképét formálja, és azt, akinek szenvednie kell, mert örök háború a sorsuk, ha nem benne remélnek, mint mondja. Mózes pajzsot pajzsra helyezett a csata kellős közepén, és mindenkinél magasabbra állva kitérte karjait, és ismét győzött így Izrael. Majd, valahányszor karjai lehanyatlottak, életükbe került.^[36] 3. Miért? Azért, hogy tudják meg, nem menekedhetnek meg, csak ha benne bíznak. 4. Egy másik prófétánál találjuk ismét: „Egész nap kitértam kezemet az engedetlen nép felé, mely ellentmondott igaz utamnak” (vö.: Iz 65,2). 5. Ismét Mózes az, aki Jézus előképét szolgáltatja, hogy szenvednie kell, és ismét életre támad majd, akiről azt hitték, elveszett a jelben, miközben Izrael bukott. Az Úr bizonyos kígyókkal maratta meg őket és meghaltak (Évával ugyanis egykor a kígyó által jött létre a törvényszegés), hogy megmutassa nekik, törvényszegésük miatt esnek áldozatul a halálos veszedelemnek. 6. Noha Mózes rendelkezett így: „Ne legyen nektek sem öntvény, sem faragvány istenetekként” (vö.: MTörv 27,15), ő maga mégis ilyet készített, hogy Jézus előképét bemutassa. Rézkígyót készített Mózes és jól láthatóan felállította, majd hírvivők által összehívta a népet.^[37] 7. Amikor egybegyűltek, kérelték Mózeset, hogy ajánljon fel imádságot gyógyulásukért. Mózes ezt mondta nekik: „Ha valakit közületek kígyó mart meg, jöjjön a kígyóhoz, mely a fán van, még ha halott is, hittel remélje, hogy életben maradhat, és tüstént megmenekül” (vö.: Szám 21,8-9). Így is tettek. Újra Jézus dicsőségét találod mindezekben, akiben van minden, akiért minden van. 8. Mit mond még Mózes Nave fiának, Jézusnak

(Jozsuének), akinek ezt a nevet adta, mert próféta volt, csak azért mondta, hogy hallja meg az egész nép; az Atya mindent kinyilatkoztat Fiáról, Jézusról![\[38\]](#) 9. Azt mondja tehát Mózes Jézusnak, Nave fiának, akinek ezt a nevet adta, amikor a föld kikémlésére küldte: „Tekercset végy kezedbe és írad, ezeket mondja az Úr: a végső napokban Isten Fia gyökerestől fogja kiirtani Amalek egész házát” (vö.: Kiv 17,14). 10. Íme, ismét Jézust nyilatkoztatja ki, nem emberfiaként[\[39\]](#), hanem Isten Fiaként, de mint testi valóság nyilvánul meg. Mert azt mondhatják majd, hogy a Felkent (Krisztosz) Dávid fia, ezért profétálja maga Dávid, aki megérti, és fél a bűnösök tévedésétől: „Mondá az Úr az én Uramnak, jobbam felől foglalj helyet, míg lábad zsámolyává teszem ellenségeidet” (vö.: Zsolt 109,1). 11. Izaiás az ismét, aki így szól: „Mondta az Úr a Felkent Uramnak, kinek jobbát én megragadtam, neki engedelmeskedjenek a nemzetek, és meg fogom törni a királyságok erejét” (vö.: Iz 45,1). Látod, hogy Dávid őt Urának és nem fiának mondja.

XIII. 1. Lássuk azonban, hogy a mi népünk, vagy az ő népük az örökös, a szövetség a miénk, vagy az övék? 2. Halljátok, mit mond az Írás a népről: „Imádkozott Izsák feleségéért, Rebekkáért, mert magtalan volt; és ő fogant”. Majd: „És elment Rebekka érdeklődni az Úrnál, s az Úr ezt mondta neki: Két nép, két törzs van méhedben, egyik nép legyőzi a másikat, s a nagyobb szolgálni fog a fiatalabbnak” (vö.: Ter 25,21 és 22-23; Róm 9,10-12). 3. Fel kell fognotok, ki Izsák, ki Rebekka, kire utalt, hogy egyik nép nagyobb lesz, mint a másik. 4. Egy másik jövendülésben világosabban kimondja Jákob ezt fiának, Józsefnek, amikor így szól: „Íme, nem fosztott meg engem az Úr arcodtól; hozd ide fiaidat, hogy megáldjam őket” (vö.: Ter 48,11). 5. És hozzá vezette Efraimot és Manasseszt, azt akarta, hogy Manasseszt áldja meg, mert ő volt az idősebb. József őt atyja jobb kezéhez vezette. Jákob azonban a lélekben előre látta a jövendő népet. Hogyan is mondja? „Jákob keresztbe tette kezét, jobbát tette Efraim fejére, a másodikra és a fiatalabbra, és megáldotta őt. József pedig így szólt Jákobhoz: Tedd át jobbodat Manassesz fejére, mert ő elsősülöttem. Jákob így válaszolt Józsefnek: Tudom, gyermekem, tudom; de az idősebb szolgáljon a kisebbnek, és ő is megáldatik” (vö.: Ter 48,13-19).[\[40\]](#) 6. Látjátok, kiről döntött úgy, hogy az első nép legyen, és a szövetség örököse? 7. Ha még Ábrahámról is megemlékezünk, akkor tudásunk teljességét értük el. Mit mond Isten Ábrahámnak, amikor hitét megigazulására tudta be? „Íme, Ábrahám, téged népek atyjává tettelek, melyek körülmétkedés nélkül hisznek Istenben” (vö.: Ter 15,6).

XIV. 1. Igen, de lássuk, vajon azt a szövetséget, melyről esküvel ígérte az atyáknak, hogy a népnek fogja adni, megadta-e, azt kutassuk. Megadta nekik, de ők nem voltak rá méltók, hogy megkapják bűneik miatt. 2. A próféta ugyanis azt mondja: „És Mózes negyven nap és negyven éjjel böjtölt a Sinai hegyen, hogy megkapja az Úr néppel kötött szövetségét. És Mózes átvette a két kőtáblát az Úrtól, melyeket az Úr kezének ujjá írt a Lélekben” (vö.: Kiv 24,18); miután pedig átvette, lehozta azokat, hogy átadja a népnek. 3. Az Úr ezt mondta Mózesnek: „Mózes, Mózes, menj le gyorsan, mert néped, melyet kivezettél Egyiptomból, törvényszegő lett. Mózes meg is értette azonnal, hogy ismét bálványt készítettek maguknak, elhajította kezéből a táblákat, s az Úr szövetségének táblái összetörték” (vö.: Kiv 32,7-19; MTörv 9,12-17). 4. Mózes valóban átvette, ők azonban nem voltak méltók rá. Tudjátok meg azonban, hogyan kaptuk meg mi! Mózes megkapta, mert Isten barátja volt, az Úr azonban nekünk adta, öröksége népének, melyért szenvedett. 5. Megjelent az Úr azért, hogy egyrészt beteljen bűneik mértéke, másrészt, hogy mi kapjuk meg az örökség szövetségét az Úr Jézus által, aki arra rendeltetett, hogy megjelenése által a haláltól már elemésztett és a tévely törvényszegésének kiszolgáltatott szíveinket kimentse a sötétségből, Igéje által kötve szövetséget velünk. 6. Megíratott, hogyan hagyta meg neki az Atya, hogy bennünket mentsen ki a sötétségből, és így szent népet készítsen neki. 7. A próféta mondja: „Én az Úr, Istened, igazságosságban hívtalak meg téged, és fogom a kezedet, megerősítelek és a nép szövetségéül adtalak téged, hogy a pogányok világossága légy, hogy megnyisd a vakok szemét, hogy kivezdesd a börtönből a bilincsben levőket, és a fogság házából a sötétségben ülőket” (vö.: Iz 42,6-7). Tudjuk tehát, honnan váltattunk meg. 8. Ugyanaz a próféta mondja: „Íme, a népek világosságává tettelek, üdvösségül a föld végső határáig, így szól az Úr, az Isten, aki téged megvált” (vö.: Iz 49,6-7).[\[41\]](#) 9. Ismét a próféta mondja: „Az Úr Lelke rajtam, azért kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, elküldött a megtört szívűek gyógyítására, hogy megbocsájtást hirdessenek a foglyoknak, látást a vakoknak, hirdetni az Úr kedves esztendejét, és a visszafizetés napját, megvigasztalni minden szomorkodót” (vö.: Iz 61,1-2).

XV. 1. A tízparancsolatban, melyek az Úr a Sinai hegyen személyesen mondott Mózesnek, írva van a szombatról: „És szenteljétek meg az Úr szombatját tiszta kézzel és tiszta szívvel” (vö.: Kiv 20,8; MTörv 5,12; Zsolt 23,4.). 2. És más helyen ezt mondja: „Ha fiaim megtartják a szombatot, rájuk árasztom irgalmamat” (vö.: Jer 17,24). 3. Azt a szombatot (= hetedik napot) említi, mely a teremtés kezdetén van: „Hat nap alatt teremtette Isten kezének műveit, és a hetedik napon beteljesítette, és megpihent ezen a napon, és megszentel ézt” (vö.: Ter 2,2).^[42] 4. Figyeljétek gyermekeim, mit jelent az, hogy „hat nap alatt bevégezte”. Annyit jelent, hogy az Úr hatezer év alatt mindent beteljesít. Egy nap nála ezer esztendő jelent. Ő maga tanúsítja, amikor ezt mondja: „Íme, az Úr egy napja annyi lesz, mint ezer esztendő” (Zsolt 98,4. vö.: 2Pét 3,8). A mindenség tehát, gyermekeim, hat nap alatt, azaz hatezer év alatt be fog teljesedni.^[43] 5. „És megpihent a hetedik napon”, az annyit jelent: amikor eljő az ő Fia, eltörli a törvénytelenység idejét, megítéli az istenteleneket, és a Napot, Holdat, csillagokat elváltoztatja, akkor majd szépen meg fog pihenni a hetedik napon.^[44] 6. Ezt is mondja továbbá: „Tiszta szívvel és tiszta kézzel szenteld meg azt” (vö.: Kiv 20,8). Ha valaki azt a napot, melyet az Úr megszentelt, most meg tudja szentelni, akkor teljesen tévedés áldozatai vagyunk. 7. Látnod tehát: akkor szenteljük meg azt nyugalmunkkal helyesen, mikor mi magunk is már igazakká váltunk, és megkaptuk az evangéliumot, amikor már megszűnt a gonoszság, mert az Úr által minden újjá teremtett; akkor leszünk képesek megszentelni, ha előbb már mi magunk is megszentelődtünk.^[45] 8. Ezt mondja még nekik: „Újholdjaitokat és szombatjaitokat ki nem állhatom” (vö.: Iz 1,13). Látjátok, hogyan beszél: nekem nem a mostani szombatjaitok kedvesek, hanem az, melyet alkottam, melyen mindentől megpihenve, a nyolcadik nap kezdetét hozom létre, azaz egy másik világ kezdetét. 9. Ünnepejüknél ezért örömmel a nyolcadik napot, melyen Jézus is feltámadt halottaiból, és megjelent, és felment a mennyekbe.^[46]

XVI. 1. Szólok nektek még a templomról is, arról, hogy a nyomorultak tévesen mennyire az épületben reménykedtek, mert Isten háza, és nem az őket teremtő Istenben. 2. Már csaknem úgy tisztelték őt a templomban, mint a pogányok. Halljátok azonban, hogyan szól az, aki leromboltatta azt: „Ki mérte fel arasszal az eget, és vékával a földet? Hát nem én? – mondja az Úr. Az ég az én trónom és a föld lábam zsámolya. Miféle házat akartok építeni nekem, vagy micsoda hely nyugodalmam helye?” (vö.: Iz 40,12; 66,1). Értsétek meg, reményük hiábavaló! 3. Ezt mondja továbbá: „Íme, akik lerombolták eme templomot, azok építik újjá” (vö.: Iz 49,17). 4. És ez történik most. Mivel háborút viseltek, ellenségük lerombolta; most meg éppen az ellenség sáfárai építik azt. 5. Kinyilatkoztatást adott arról is ismét, hogy a város, a templom, Izrael népe pusztulásra kerül. Az Írás mondja ugyanis: „S lesz majd a végső napokban, hogy az Úr átadja a legelő juhait, aklukkal és tornyukkal együtt a pusztulásra” (vö.: Hénoch 89,56; 66-67). Úgy is történt, ahogyan az Úr megmondta. 6. Azt vizsgáljuk meg azonban, vajon van-e Istennek most valamilyen temploma. Van ott, ahol ő mondja, hogy építi és beteljesíti. „És történik majd, amikor a hét befejeződik, hogy Isten temploma dicsőségesen épül az Úr nevére” (vö.: Dán 9,24-27). 7. Úgy találom tehát, hogy van templom, tudjátok meg, hogyan épül majd fel az Úr nevére. Mielőtt Istenben hittünk volna, szívünk romlandó és gyöngö hajlék volt, kézzel épített templom, mert bálványimádással volt telve, a démonok lakóhelye volt azáltal, hogy azt tettük, ami Istennel ellentétes volt. 8. Az Úr nevére fog épülni. Vigyázzatok tehát, hogy az Úr temploma dicsőségesen épüljön! Tudjátok meg hogyan. Miután megkaptuk a bűnbocsánatot, és reméltünk a Névből, újjá lettünk, mintegy kezdetben teremtettek. Hajlékunkban ezért igazán Isten lakik bennünk.^[47] 9. Hogyan? Hűsége Igéje, ígéretének hívása, igazzá tevő rendelkezéseinek bölcsessége, tanításának utasításai által, sőt ő maga prófétál bennünk, ő maga lakik bennünk, aki nekünk, a halál szolgáinak megnyitotta a templom ajtaját, mely az ő ajka, megadta nekünk a megtérést, bevezet a romolhatatlan templomba. 10. Aki üdvözülni akar, ne emberre tekintsen, hanem arra, aki benne lakik és beszél, csodálkozva azon, hogy ilyen szavakat soha nem hallott beszélő szájából, nem is vágyott rá, hogy ilyen igéket halljon. Ez az Úrnak épülő szellemi templom.

XVII. 1. Amennyiben lehetséges volt egyszerű felvilágosítást adni nektek, reméli a lelkem, nem hagytam ki semmit abból, ami az üdvösséget szolgálja, mint szándékomban állt. 2. Ha a jelen és jövő dolgokról írnék nektek, nem értenétek meg, mert az példázatokban van elrejtve. Ennyit ezekről.

XVIII. 1. Térjünk át azonban most a másféle tudásra és tanításra. A tanításnak és hatalomnak két útja van. A két út között nagy különbség van. Az egyikre Isten angyalai rendeltettek, akik a fényre vezetnek, a másikra a

Sátán angyalai. 2. Az egyik öröktől fogva mindörökké Úr, a másik a jelen kor törvénytelenységének vezére.

XIX. 1. A fény útja ez: ha valaki a meghatározott helyhez vezető utat akarja járni, cselekedeteivel igyekezzék.^[48] Az eme úton való járás tudása, melyet megkaptunk, a következő: 2. szeresd Teremtőt, félve tiszteld azt, aki téged alkotott, dicsőítsd őt, aki téged a halálból megváltott; légy egyszerű szívedben és gazdag a Lélekben; ne érintkezz azokkal, akik a halál útján járnak, gyűlölj mindazt, ami nem tetszik Istennek, gyűlölj minden képmutatást; ne hagyd el az Úr parancsait! 3. Fel ne fuvalkodjál, hanem légy mindenben alázatos! Ne tulajdonítsd magadnak a dicsőséget! Ne legyen gonosz szándékod felebarátod ellen, lelkedben ne légy fennhéjázó! 4. Ne paráználkodj, ne törj házasságot, ne rontsd meg a gyermekeket! Mások tisztátalanságában ne beszéld Isten szavát! A bukott megdorgálásában ne légy személyválogató! Légy szelíd, légy nyugodt, féld az ígéket, melyeket hallottál! Bocsáss meg testvéreidnek! 5. Ne kételkedj, beteljesedik-e, vagy nem! Az Úr nevét ne vedd hiába! Felebarátodat jobban szeresd tulajdon lelkednél! A magzatot ne hajtsd el, az újszülöttet ne öld meg! Ne vedd le kezedet fiadról vagy lányodról, hanem fiatalságuktól fogva az Úr félelmére oktasd őket! 6. Ne kívánd el azt, ami felebarátodé, ne légy kapzsi! Lelkedből ne kapcsolódj a gőgösökhöz, hanem érintkezz az alázatosakkal, igazakkal! Ami veled történik, azt úgy vedd, mint jót, abban a tudatban, hogy Isten nélkül semmi sem történik. 7. Ne légy kétértelmű, nyelved se legyen kétélű, a halál csapdája ugyanis a kétélű nyelv! Tisztelettel és félelemmel vesd alá magad uradnak, mint Isten képmásának; szolgálóknak és szolgálóknak ne parancsolj haragodban, akik ugyanarra az Istenre tekintenek reménységgel, nehogy megtörténjék, hogy nem a mindkettőtök fölött levő Istent félik; mert nem azért jött, hogy a személyre tekintve hívjon, hanem hogy azokat hívja, akiket a Lélek előkészített. 8. Mindened közös legyen felebarátoddal, semmire se mondd: „az enyém”! Ha ugyanis a romolhatatlan javak közösek, mennyivel inkább a romlandók. Ne légy hangoskodó, a száj a halál csapdája ugyanis! Amennyire lehetséges, légy tiszta lelked miatt! 9. Ne légy olyan, aki kinyújtja kezét, hogy kapjon, de visszahúzza, ha adni kell! Szemed fényeként szeresd azokat, akik neked az Úr szavát hirdetik! 10. Éjjel-nappal gondold az ítélet napjára, mindennap keresd a szentek színelátását, vagy beszédben fáradozva, vagy odamenve, vagy vigasztalva, vagy azon gondolkodva, hogyan menthetsz meg egy lelket beszédeddel, vagy kezed által tevékenykedj bűneid megváltására! 11. Ne vonakodj, ha adni kell, ha adsz, ne zúgolódj! Hiszen tudod, ki lesz béred jó visszafizetője. Őrizd meg, amit kaptál, se ne tégy hozzá, se el ne végy belőle (vö.: MTörv 1,16; Péld 31,9). 12. Ne okozz szakadást, sőt békítsd ki a viszálykodókat! Bűneidet valld meg! Rossz lelkiismerettel ne menj imádkozni! Ez a fény útja.

XX. 1. Görbe a sötétség útja és átokkal van teli. Büntetéssel van teli ugyanis az örök halál útja, rajta járnak azok, akik elveszejtik lelküket: bálványimádás, fennhéjázás, a hatalom gőgje, képmutatás, kétszínűség, házasságtörés, gyilkosság, rablás, gőg, törvénytelenkedés, álnokság, gonoszság, erőszakosság, méregkeverés, varázslás, bírvágy, az istenfélelem teljes hiánya. 2. Üldözik a jókat, gyűlölnek az igazságot, szeretik a hazugságot, az igazságosság jutalmát nem ismerik, nem a jóhoz ragaszkodnak, nem az igazságot ítélik, nincs gondjuk az árvára és özvegyre, nem Isten félelme miatt, hanem a gonoszság miatt virrasztanak, távol van tőlük a szelídség és türelem, a hiábavalóságokat szeretik, a viszonzást hajszolják, nem könyörülnek a szegényen, nem szomorkodnak a szomorkodóval, gyorsak a megszólásban. Teremtőjüket nem ismerik, megölik a gyermekeket, Isten teremtményét elpusztítják, elfordulnak a rászorulóktól, elnyomják az üldözöttet, a gazdagok szószólói, a szegények törvénytelen bírái, mindenestül bűnösök.

XXI. 1. Jó az, ha megtanuljuk Isten igazságosságának ítéleteit, melyek megírtak, és azok szerint élünk! Aki cselekszi azokat, meg fog dicsőülni Isten országában; aki viszont a másikat választja, az cselekedeteivel együtt el fog veszni. Egyikért feltámadás jár, a másikért visszafizetés. 2. Titeket kérlek, előljárók, fogadjátok meg jótanácsomat! Van közöttetek olyan, akivel jót tehetek. El ne mulasszátok! 3. Közel az a nap, melyen a gonosz számára minden elveszik. Közel van az Úr és jutalma (vö.: Iz 40,10). 4. Ismét és ismét kérellek benneteket, maradjatok önmagatok jó törvénykezői, önmagatok hú tanácsadói, töröljétek el magatok körében minden képmutatást! 5. Isten pedig, aki az egész világ Ura, adjon nektek bölcsességet, belátást, tudományt, igazságos ítéleteinek ismeretét, kitartást! 6. Legyetek Isten tanítványai, azt kutatva, mit kíván az Úr tőletek, és azt tegyétek, hogy az ítélet napján tanítványoknak bizonyuljatok! 7. Ha valami jóra emlékeztek, miközben

ezen elmélkedtek, emlékezzetek meg rólam, hogy a vágy és az örökös jó véget érjen. Kegyelmet kérve kérlek titeket. 8. Amíg a jó edény veletek van (amíg testben éltek), ne lankadjatok semmiben, hanem folyton kutassatok, és teljesítsetek minden parancsot, mert méltó. 9. Én is egyre inkább törekedtem, hogy megörvendeztetésekre arról írjak, amiről csak tudok. Üdvösség néktek, szeretet és béke gyermekei! Legyen lelketekkel a dicsőség Ura, és minden kegyelem!

-
- [1] Alexandriai Kelemen: Strm. II. 6,31 stb. Origenes: C. Cels. 1,63; in Philocal. 18.
- [2] Eusebius: Hist. Eccl. VI, 13,6. Jeromos: Kiváló férfiakról, VI.
- [3] Az egyes szerzők véleményei; összefoglalóan lásd: Quasten: Patrologia, Barnabás-levél címszó alatt.
- [4] „olyan szellemekkel sáfárkodtok” annyit jelent: akik ilyen szellemi adományokkal rendelkeztek. (Vö. I,2-ben „örvendezem ... szellemetekben”). A „szellem” itt nem antropológiai értelemben veendő, inkább úgy, ahogyan Hermasz beszél szent lelkekről.
- [5] A kor írásainak erénykatalógusaiban első helyen a hit áll, vagy a szeretet (vö. 1Kor 13,13; Kol 1,4; 1Tessz 1,3; 5,8; Ignác Ef XIV,1; Pol. Fil. III,3). A Barnabás-levél felsorolása megfelel a szír Barukh-apokalipszis (57,2) felsorolásának.
- [6] A „próféták” itt általában az ószövetségi könyvek szerzőit jelentik. A Barnabás-levél írója Mózes is habozás nélkül prófétának mondja (V,3; XVII,3). Hasonló felfogás tanúja Jób testamentuma 47,9; Jubileumok könyve 1,4 és 26.
- [7] A szerző nem tekinthető a Didakhé XI-ben említett vándortanítónak.
- [8] II,2-3. Erénykatalógusa, felsorol teoretikus és praktikus erényeket. A szerző felfogása szerint azonban a teoretikus erények a praktikusak nélkül nem érnek semmit.
- [9] Jer 7,22 23a és Zak 8,17-ből összevont idézet.
- [10] Az 50. Zsoltár és a Mózes (Ádám) apokalipszise 13. fejezetének gondolatai.
- [11] III,1 kk. A Didakhéval ellentétben a Barnabás-levél szerzője szerint Isten a bűnt nem akarta. A bűntnek ilyen radikális elutasítása az Illés-apokalipszis 22,2-23,16-ban található.
- [12] a „jövevények” (prozeliták) itt már negatív példaként szolgálnak a keresztényeknek.
- [13] A Hénokh könyvére való utalás nem szolgál kielégítő magyarázattal a helyhez. A levél szerzője feltehetően tévedett. Az idők megrövidítése a választottak kedvéért viszont megtalálható szír Báruk 20,1; V. Ezdrás II,13; Ábrahám apokalipszise XXIX,13; Mt 13,20.
- [14] A bűnök halmozása – vö. Péter- evangélium IV,18 (Óker. írók 2,265. old.).
- [15] A szerző szerint a szövetséget a zsidók már Mózes korában elveszítették.
- [16] Qumrani hatás feltételezhető.
- [17] A pusztában vándorló Izraellel történt csodákra utal az 1Kor 10,1-10; Zsid 3,7-11; Júdás-levél 5. „Sokan vannak a meghívottak...” szószerinti Mt-idézetnek látszik, de nem biztos, hogy az. Késői zsidó írásokban is találunk hasonló mondásokat, pl. 4. Ezdrás 8,3-ban; „Sokan megteremtettek, de kevesen üdvözülnek”.
- [18] „vérében való meghintésben” helyett a jeruzsálemi kéziratban ez áll; „sebeiben való ...”. Ez utóbbi változat a Septuagintát követi.
- [19] A Péld 1,17-hez fűzött magyarázata a szír Báruk XV,6-ra, XIX,3-ra és a 4 Ezdrás 7,72-re támaszkodik.

[20] Ugyanez a gondolat meg van Órigenész Contra Celsum I,62-63-ban, Kelszosz feltehetően hagyományból idézte.

[21] Az emberréválás nem csupán az emberi gyengeség miatt tett engedmény (vö. Acta Thomae 80; Irenaeus, AH I,15,2), mélyebb oka abban keresendő, hogy Isten közvetlen jelenléte az ember halálát jelenti ószövetségi felfogás szerint (vö. Ter 32,31; Kiv 33,20; Iz 6,5). A Nap-hasonlat megtalálható Theophilosznál (Autolükoszhoz I,5 Óker. írók 8,488. old.), Alexandriai Kelemennél (Protrept, VI,71,3 kk).

[22] Vö. 1Tessz 2,16; Mt 23,32; Péter-ev. V,17.

[23] „Mózes, a másik próféta” – a kifejezés feltételezi az Ószövetség felosztását „törvényre” és „prófétákra”, ezt a hagyományos felosztást a szerző azonban igen sajátosan kezeli, számára a törvény könyveinek is csak prófétai jellege lehet.

[24] Valószínűleg a „szenvedő anyag” filozófiai eszméje volt hatással a szerzőre.

[25] A Ter 1,26-ot az Atya és Fiú párbeszédéként fogja fel.

[26] Vö. szír Bárukh LXXIII,6; Irenaeus, AH V,33,4 (Harvey II, 418-19. old.). Az alap Iz 11,6-9.

[27] Vö. Hermasz, Pásztor, II. Hasonlat, II.

[28] A levél görög szövegében a szerző a „damalisz” szót „moszkhosz”-ra cseréli (borjút jelent), mert az utóbbi hímnemű szó, ebben a formában jobban tudja alkalmazni.

[29] „Jézus királysága a fán van” – Vö. Jusztinosz, 1 Apológia XLI; Párbeszéd LXXIII,1-4 (Óker. írók 8,95 és 228-29. old.); Tertullianus, Markion ellen III,19 (Óker. írók 12,584. old.).

[30] Vö. Órigenész Contra Celsum V,41.

[31] Vö. Hénokh 37,4.

[32] A Septuaginta nem sorolja fel a „pikkely nélküli” víziállatokat.

[33] Ez a tilalom sem található meg a Septuagintában.

[34] Az idézet nincs a Septuagintában!

[35] Ismeretlen eredetű idézet, ehhez csak hasonló olvasható a IV. Ezdrás könyvben.

[36] A Kiv 17,8-13-hoz írt midrást használt fel.

[37] Ugyanez az érvelés Jusztinosz Párbeszéd XCIV,1ben (Óker. írók 8,256. old.).

[38] A Szám 13,16-ban Hóseának nevezte el Mózes Jósua fiát, Návét. A Hósea a Septuagintában „Auszé”, a Jósua pedig Jézusz. Ez a névadás krisztológiai spekulációk kiindulási pontja lett (vö. Jusztinosz Párbeszéd LXXV, 2; CXIII; CXXXII,1-3; Ireneusz, Az apostoli igehirdetés feltárása 27 Óker. írók 8,231; 276-77; 300; 591. old.).

[39] Az „emberfia” itt nem jelent címet, rangot, mint az evangéliumokban, hanem „csak” embert. A szerző számára az Isten Fia kinyilatkoztatása a fontos.

[40] XIII,4-5. Genesis-midrást idéz. Jákob is „próféta”.

[41] Az Iz 49,6-7 szinte szó szerinti idézet, csak a levél írója – rá jellemző módon – elhagyja a „ho theosz Iszrael”-t.

[42] A szerző fogalmazása „a hetedik napon beteljesítette” megfelel a héber szövegnek, a targumnak, a Vulgatának és Philón Vita Mosis I,207-nek. A Septuagintában „a hatodik napon” olvasható, a szamaritánus Pentateuchusban, a szír fordításban, a Jubileumok könyvében, Philón Leg. Áll. I,2 kk-ben, Irenaeus AH V,28,3-ban (Harvey II, 402. old.).

[43] Itt viszont a hatodik napon való beteljesítésről beszél. Hasonló utalások 1Pét 3,8-ban; Jusztiinosz Párbeszéd LXXXI,3 (Óker. írók 8,240. old.); Irenaeus, AH V,23,2 és 28,3-ban.

[44] Vö. Ascensio Mosis X,5.

[45] Vö. Hénokh 107,1.

[46] Vö. Tertullianus Védőbeszéd XVI,11 („ha mi a vasárnapot örömmre szenteljük...” Óker. írók 12,93. old.); Jusztiinosz 1 Apológia LXVII,8; Párbeszéd XLI,4; CXXXVIII,1 (Óker. írók 8,118; 183; 306. old.).

[47] Vö. József végrendelete X,2 kk; Benjámin végrendelete VI,4; Hermasz Pásztor, Parancsolat III,1.

[48] A „helyről” beszél, vö. 1 Kelemen-levél V,4; XLIV,5; L,3; Pol. Fil. IX,2; Perpetua és Felicitas szenvedése 12 (Óker. írók 7,83. old.).